

УДК 911.5 (477)

С. В. Міхелі, канд. геогр. наук, зав. кафедри фізичної географії,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
вул. Пирогова, 9, Київ, 01601, Україна
miheli1950@ukr.net

ОДЕСЬКИЙ ЛАНДШАФТОЗНАВЧИЙ ЦЕНТР: ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ, НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ, РЕЗУЛЬТАТИ

У статті висвітлюється історія розвитку ландшафтознавства в Одеському національному університеті, що розглядається як один із центрів розвитку ландшафтознавства в Україні. Називаються основні напрями ландшафтознавчих досліджень центру, наводяться імена науковців, які їх здійснювали, та їх найбільш відомі праці як основний результат наукової діяльності.

Ключові слова: ландшафтознавство, ландшафтознавчі дослідження, ландшафтознавчий підхід, ландшафтознавчий центр, ландшафтознавча школа.

ВСТУП

Історія розвитку ландшафтознавства в Україні зв'язана з кількома провідними університетами країни, серед яких вагоме місце займає Одеський національний університет. Географічна школа університету завжди відрізнялась різноманітністю напрямів досліджень і непересічними особистостями дослідників, що й обумовлює *актуальність* та доцільність спеціального розгляду історії розвитку одеського ландшафтознавчого центру. *Метою роботи* є вивчення історії розвитку ландшафтознавства в Одеському університеті. *Об'єктом дослідження* є процес становлення одеського ландшафтознавства, *предметом* – хронологія подій, перелік основних напрямів ландшафтознавчих досліджень та імена вчених, що їх проводили, отримані ними результати. Досі таких досліджень не проводилось. У наявній науковій літературі є лише згадки про окремі публікації або окремих учених Одеського університету [1, 2, 7], але послідовний і докладний аналіз відсутній. Тож основним завданням роботи був аналіз подій і фактів, що складають процес становлення Одеського університету як одного з центрів розвитку ландшафтознавства в Україні. Теоретичне значення роботи полягає в узагальненні і систематизації фактичних даних шляхом аналізу первинних джерел, що дає змогу отримати нове знання про історію розвитку ландшафтознавства в Одеському університеті. Практичне значення роботи полягає в уточненні і доповненні програмного матеріалу з навчальної дисципліни “Ландшафтознавство” для студентів вищих навчальних закладів України. Тема роботи була складовою частиною декількох більш ранніх робіт автора [4, 5].

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Джерельною базою дослідження слугували публікації ландшафтознавчого спрямування (монографії, навчальні посібники, статті, тези доповідей), що належали співробітникам Одеського університету за період із 1923 по 2013 рр. Основними методами дослідження були обрані критичний аналіз інформаційних джерел, метод проблемної хронологізації та персоналізації, бібліометричний і порівняльно-історичний методи.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Засновником Одеського ландшафтознавчого центру був професор Одеського (у ті часи Новоросійського) університету Г.І. Танфільєв. В 1923 і 1924 рр. вийшли друком його праці “До поділу Херсонської губернії на райони” і “Найголовніші фізико-географічні райони Одеської губернії”, у яких, на думку О. М. Маринича [2], при розробці схем районування областей був використаний ландшафтно-типологічний підхід. Ми розділяємо цю думку, не зважаючи на відсутність у контексті публікацій ознак використання концепції ландшафту. Районування було проведене Г.І. Танфільєвим за комплексом ознак (характером рельєфу, геологічною будовою, ґрунтовим і рослинним покривом), а їх синтез здійснений із врахуванням взаємозв'язку між природними компонентами ландшафтного комплексу. С. Т. Белозоров присвятив видатному вченому статті “Видатний російський географ Г.І. Танфільєв на Україні” (1956), “Питання фізико-географічного районування у роботах Г.І. Танфільєва” (1957) і “Фізико-географічне районування України у роботах Г.І. Танфільєва” (1961).

Наступні праці ландшафтознавчого спрямування, що належали викладачам Одеського університету, з'явилися під час 1950-х рр. Широко відомі ландшафтні роботи Ф.Є. Петруня, який працював над проблемою взаємодії ліса та степу, взаємодії різних ландшафтів. При цьому він широко користувався картографічним методом. У 1956 р. вийшли друком статті “Фізико-географічні райони Кіровоградської області” Г. П. Міщенко і “Типи місцевостей південного Побужжя” К. Н. Шухгалтер. У першій з названих публікацій автор користується термінами “ландшафтні одиниці”, “географічний комплекс”, у бібліографічному списку присутні ландшафтознавчі публікації А. Г. Ісаченка, С. В. Калесника, Ф. М. Мількова. Проте, принцип провідного фактора, що був використаний Г. П. Міщенко при виділенні фізико-географічних районів, є лише дотичним до ландшафтознавства і не дозволяє називати такі райони ландшафтними, оскільки не містить характеристики їх ландшафтної структури.

У 1957–1960 рр. з'явилися перші ландшафтознавчі публікації С. Т. Белозорова – “Приморсько-зсувний тип місцевості” (1958) та “Про найважливіші компоненти природи південних степів” (1960), Ф.Є. Петруня – “Фізико-географічне районування південного заходу УРСР у роботах кафедри фізичної географії Одеського державного університету ім. Мечникова” (1960) і “Деякі теоретичні і практичні висновки із фізико-географічного районування право-

бережного лісостепу і степу УРСР” (1960), Т. П. Федорченко – “Досвід виявлення природних рубежів при фізико-географічному районуванні Одеської області” (1958), “До підсумків роботи із фізико-географічного районування Одеської області (на межиріччі Дніпро – Південний Буг” (1960). Г. А. Міщенко, Ф.С. Петрунь і Т. П. Федорченко увійшли до складу авторського колективу монографії “Фізико-географічне районування Української РСР” (1968). Ф.С. Петрунь написав разом із викладачем Чернівецького університету Л.І. Воропай підрозділ “Подільське Побужжя”, підрозділи “Південна лісостепова область Подільської височини”, “Степова область південних відрогів Подільської височини”, “Дністровсько-Бугська степова область Причорноморської низовини” – Т. П. Федорченко, підрозділи “Південна лісостепова область Придніпровської височини” і “Степова область південних відрогів Придніпровської височини” – Г. А. Міщенко [8].

Одночасно із загальнонауковими, одеські географи розпочали і прикладні ландшафтознавчі дослідження. На IV Всесоюзній нараді з питань ландшафтознавства у Ризі Т. П. Федорченко виступив із доповіддю “Досвід складання ландшафтних карт адміністративних районів (і землекористувань колгоспів) для цілей сільського господарства” (1959).

У 1960-х рр. з’явилися перші публікації, присвячені ландшафтному картографуванню. У роботі Г. А. Міщенко і Т. П. Федорченко “Досвід складання ландшафтної карти для території південно-західної частини УРСР” (1967) автори зазначають, що були використані існуючі на той час “методичні прийоми складання ландшафтних карт” і “розроблена система класифікації ландшафтів південно-західної частини УРСР”, ці автори спиралися на доробки Ф.С. Петруня. На досліджуваній території виділені два типи ландшафтів – лісостеповий і степовий, які поділяються на підтипи. Типи і підтипи поділяються на види ландшафтів [3].

З осені 1969 р. в Одеському університеті на посаді доцента почав працювати О. Г. Топчієв. Сьогодні це відомий економіко-географ, який зробив певний внесок і у розвиток фізичної географії. В 1969 р. з’явилась його перша публікація з методики застосування методів математичної статистики у ландшафтознавстві – “Методика визначення деяких параметрів морфологічної структури ландшафтів” (у співавторстві з К.І. Геренчуком та І. К. Горашем). Цикл статей з цієї тематики за авторством О. Г. Топчієва вийшов у 1970, 1971 і 1972 рр. Помітною подією у житті українського ландшафтознавства став і навчальний посібник “Польові географічні дослідження” (1975), написаний О. Г. Топчієвим у співавторстві з К.І. Геренчуком і Е. М. Раковською (68 бібліографічних посилань). Важливими аспектами наукових інтересів О. Г. Топчієва стали також питання впровадження системного підходу у географію, теоретизації та екологізації ландшафтознавчої науки. А найбільший інтерес викликали його роботи “Просторова організація географічних комплексів і систем” (1988) –

21 посилання, і “Геоecологія: географічні основи природокористування” (1996) – 44 посилань.

У 1970 рр. з’явилися перші публікації І. М. Волошина, який тоді очолював ландшафтні дослідження в складі експедиції кафедри фізичної географії. Для розуміння його великої ролі у розвитку одеського ландшафтознавства варто згадати його доповіді “Досвід складання ландшафтної карти Одеської області” (1975) на VI Всесоюзній конференції із тематичного картографування (у співавторстві з Г. А. Міщенко), “Ландшафти траси проєктованого каналу Дунай-Дніпро та їх еволюція під впливом обводнення” (1980) на IV з’їзді ГТ УРСР (у співавторстві з Ю. А. Амброз та ін.), “Досвід використання деградаційних ознак і коефіцієнтів для ландшафтно-екологічного картування зрошуваних ландшафтів” (1990) на VI з’їзду ГТ УРСР. А найбільший інтерес (33 бібліографічних посилання) викликала його праця “Ландшафтно-екологічні основи моніторингу” (1998), що була видана вже у Львові. По суті, саме з його доробок продовжився ландшафтознавчий напрямок на кафедрі.

Низка публікацій ландшафтознавчого спрямування належить одеським ґрунтознавцям. У 1974 р. І. М. Гоголев і С. П. Позняк опублікували статтю “Деякі ландшафтно-геохімічні проблеми в зв’язку з розвитком зрошення на півдні України”. У 1976 р. І. М. Гоголев разом із колегами представив доповідь “Сучасні ландшафтно-геохімічні та ґрунтоутворюючі процеси в умовах зрошення на півдні України” на III з’їзді ГТ УРСР. Із доповіддю “Ландшафтно-геохімічні процеси в умовах зрошення Задністер’я України” виступив на V з’їзді ГТ УРСР у 1985 р. С. П. Позняк із колегами. Агроландшафтний підхід до ґрунтозахисної організації території розробив Ф. М. Лісецький. У 1994 р. він захистив докторську дисертацію з теми “Просторово-часова організація і ґрунтозахисне впорядкування агроландшафтів” та опублікував у співавторстві з А. М. Каштановим і Г.І. Швєбсом монографію “Основи ландшафтно-екологічного землеробства”.

У 1976 р. була опублікована перша ландшафтознавча праця вже відомого на той час вченого-гідролога Г.І. Швєбса – “Індикаційний метод вивчення функціонування ерозійно-небезпечних ландшафтів”, чим були закладені основи його персональної ландшафтознавчої школи. Тематичний профіль цієї школи визначити важко внаслідок багатогранності наукових інтересів Г.І. Швєбса. Але незмінна практична спрямованість усіх його теоретичних пошуків робить доцільним застосування епітету “конструктивна”. Першим науковим ландшафтознавчим напрямом досліджень одеських ландшафтознавців на чолі із проф. Г.І. Швєбсом стала контурно-меліоративна організація землеробства на ландшафтній основі. Найбільш відомими працями з цього напрямку стали його одноосібні монографії “Теоретичні основи ерозіознавства” (1981) – 15 бібліографічних посилань і “Контурне землеробство” (1985) – 28 бібліографічних посилань. У монографіях зроблена вдала спроба поєднання ґрунтознавчого, гідрологічного і ландшафтознавчого підходів для вивчення проблеми захисту

грунту від водної ерозії. Базовою основою для їх поєднання слугує ландшафтознавчий підхід, який дає змогу проаналізувати чинники змиву і розмиву не для кожного із компонентів окремо, а для їх поєднань, тобто геокомплексів різних рангів, оскільки “спосіб поєднання компонентів породжує нові якості, що не містяться в їх сумі” [9, с. 27].

Другим напрямом досліджень вченого стало вивчення долинно-річкових парагенетичних комплексів. У формуванні цього напрямку досліджень вирішальне значення мало поєднання гідрологічного і ландшафтознавчого підходів до вивчення ландшафтних комплексів басейнів річок. Проф. Я. Б. Олійник у зв'язку з цим відмітив, що “персональна наукова школа професора Г.І. Швєбса переросла рамки гідрологічної школи і може бути охарактеризована як школа конструктивної географії” [6, с. 16]. Найбільш відомими працями з цього напрямку стала стаття “Долинно-річкові парагенетичні ландшафти (типологія і районування)” (1982) в іркутському журналі “Географія і природні ресурси” (25 бібліографічних посилань), що була написана Г.І. Швєбсом у співавторстві з Т. Д. Васютинською і С. О. Антоною, і колективна монографія “Лиманно-гірлові комплекси Причорномор'я: географічні основи господарського освоєння” (1988) за ред. Г.І. Швєбса (8 бібліографічних посилань).

Третім напрямом досліджень проф. Г.І. Швєбса стали природно-господарські територіальні системи, теорію формування яких він запропонував у статті “Концепція природно-господарських територіальних систем і питання раціонального природокористування” (1987). Ця публікація стала найбільш цитованою ландшафтознавчою працею вченого – 41 бібліографічне посилання.

Четвертим напрямом досліджень Г.І. Швєбса було вивчення проблеми впровадження системного підходу у фізичну географію та розроблення типології географічних систем і ландшафтних територіальних структур. Найбільш відомими працями з цього напрямку є одноосібна стаття “Системний підхід у фізичній географії та основні типи природних систем” (1978) – 10 бібліографічних посилань, і стаття “Типи ландшафтних територіальних структур” (1986) – 18 бібліографічних посилань, що написана у співавторстві з П. Г. Шищенком, М. Д. Гродзинським і Г. П. Ковезою.

П'ятим напрямом досліджень Г.І. Швєбса стало розроблення теорії науково-езотеричного, еніологічного світосприйняття ландшафту. Найбільш відомими працями з цього напрямку стали одноосібні монографії Г.І. Швєбса “Прорив у минуле. Науково-езотеричне світосприйняття. Книга 1” (1998) – 8 бібліографічних посилань і “Вступ в еніогеографію. Книга 1. Еніоземлезнавство” (2000) – 8 бібліографічних посилань.

Під науковим керівництвом проф. Г.І. Швєбса кандидатські дисертації ландшафтознавчого спрямування захистили Т. Д. Борисевич (1985), Г. П. Пилипенко (1993) і Т. М. Безверхнюк (2001). Докторські дисертації за його науковим консультуванням захистили Ф. М. Лісецький (1994), В. М. Петлін (1999) і К. А. Позаченюк (1999).

Перші ландшафтознавчі публікації Т. Д. Борисевич (ще під прізвищем Васютинська) з'явилися наприкінці 1970-х рр. У 1985 р. вона захистила під науковим керівництвом Г.І. Швєбса кандидатську дисертацію “Ландшафтний аналіз долинних парагенетичних комплексів (на прикладі долин малих річок південного заходу України)”.

У другій половині 1980 рр. вийшли друком перші публікації Г. П. Пилипенко (тоді під прізвищем Ковеза). У 1993 р. вона захистила під науковим керівництвом проф. Г.І. Швєбса кандидатську дисертацію “Ландшафтне обґрунтування природокористування Причорноморської низовини (на прикладі богарних земель та гірл великих рік Одеської і Миколаївської областей)”. У подальшому сфера інтересів Г. П. Пилипенко вийшла за межі цього тематичного спрямування. Із робіт нового століття варто відзначити її доповідь “Ландшафти Причорномор'я, їх деградація та спустелювання” на VIII з'їзді ГТ України в Луцьку, статтю “Ландшафтне різноманіття плавнів Дністра, їх структура і динаміка розвитку” в журналі “Історія української географії” (2006), і доповідь “Інтегральна оцінка ландшафтно-рекреаційних районів Одеської області” на XI з'їзді ГТ України, представлену у співавторстві з В. В. Горун (2012).

Основним напрямом досліджень Т. М. Безверхнюк було використання геоінформаційних технологій при складанні загальнонаукових і прикладних ландшафтних карт. Найбільш повне уявлення про зміст цих досліджень дають її публікації “Методика складання ландшафтних карт із використанням ГІС-технологій” (1999) і “Використання середньомасштабної ландшафтно-карти у якості базової при агроландшафтній структуризації території” (2000). У 2001 р. вона захистила кандидатську дисертацію “Автоматизоване агроландшафтне районування”.

Наприкінці 1990-х рр. з'явилися перші публікації О.І. Цуркан і С. В. Плотницького. На третю міжнародну конференцію з проблем постнекласичних методологій “Ландшафт як інтегруюча концепція XXI сторіччя” О.І. Цуркан представила доповідь “Ландшафтний підхід як основа конструювання природно-господарських територіальних систем приліманних територій” (1999), яка і визначила основний напрям її подальших наукових досліджень. У 2006 р. О.І. Цуркан захистила під науковим керівництвом професора Таврійського національного університету К. А. Позаченюк кандидатську дисертацію “Геоекологічна адаптивність природно-господарських територіальних систем (на прикладі приморської території басейну Григорівського лиману)”.

Цей напрям досліджень, що був започаткований проф. Г.І. Швєбсом у 1987 р., розвиває і С. В. Плотницький. На конференцію “Ландшафт як інтегруюча концепція XXI сторіччя” він представив доповідь “ГІС в системі моніторингу агроландшафтів: проблеми та перспективи” (1999), а на з'їзді ГТ України в Луцьку – доповідь “Науково-методологічні та технологічні питання моделювання природно-господарських територіальних систем засобами ГІС” (2000). Моделювання природно-господарських територіальних систем у середовищі

геоінформаційних систем і сьогодні залишається головним напрямом досліджень С. В. Плотницького (2007, 2009).

Ландшафтне різноманіття як основу формування регіональної екологічної мережі досліджує С. П. Вельчева, про що свідчать її сумісні з Г. П. Пилипенко та одноосібні статті від 2010 і 2011 рр.

Ландшафтні ресурси рекреаційних систем Південної Бессарабії досліджують А. Е. Молодецький і Л. Д. Васильєва (2009). А. Е. Молодецький разом із Л. О. Царук досліджують містобудівельний досвід використання ландшафтних місцевостей міста Іллічівська (2009), а разом із Т. Д. Борисевич і Л. Д. Васильєвою – фортифікаційні та палацово-паркові комплекси як культурні туристичні ландшафти (2010).

ВИСНОВКИ

Основи Одеського ландшафтознавчого центру були закладені у другому десятилітті ХХ століття працями видатного російського географа, професора Імператорського Новоросійського (тепер – Одеського) університету Г.І. Танфільєва з описів території та фізико-географічного районування Одеської і Херсонської губерній. Цей напрям став основним у дослідженнях одеських географів і на післявоєнному етапі відродження української географії в 1950-х рр. Першим вагомим результатом стала участь у написанні колективної монографії “Фізико-географічне районування Української РСР” (Г. А. Мищенко, Ф.Є. Петрунь, Т. П. Федорченко). Наступні помітні здобутки пов’язані з іменем С. С. Бракіна. Треба назвати О. Г. Топчієва, який написав низку методичних і теоретичних праць з методики застосування методів математичної статистики і впровадження системного підходу у ландшафтознавстві, й І. М. Волошина, що розробив ландшафтно-екологічні основи моніторингу зрошуваних земель. Справжній розквіт Одеського ландшафтознавчого центру наступив із приходом у ландшафтознавство Г.І. Швєбса, який створив на його основі наукову школу конструктивного ландшафтознавства і підготував низку фахівців вищої кваліфікації для Одеського (Т. Д. Борисевич, Г. П. Пилипенко, Ф. М. Лісецький, Т. М. Безверхнюк), Львівського (В. М. Петлін) і Таврійського (К. А. Позаченюк) національних університетів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Жупанський Я. І.* Історія географії в Україні / Я. І. Жупанський. – Львів: Світ, 1997. – 264 с.
2. *Маринич А. М.* Ландшафты и физико-географическое районирование / А. М. Маринич, В. М. Пашенко, П. Г. Шищенко. – К.: Наук. думка, 1985. – 224 с.
3. *Мищенко Г. А.* Опыт составления ландшафтной карты для территории юго-западной части УССР / Г. А. Мищенко, Т. П. Федорченко // Комплексное картографирование производительных сил Украинской ССР. – К.: Наук. думка, 1967. – С. 142-144.
4. *Міхелі С. В.* Українські ландшафтознавчі школи: історія становлення, теоретико-методологічний фундамент, основні напрями досліджень / С. В. Міхелі // Історія української географії та картографії. Частина I: Зб. матер. наук. конф. – Тернопіль, 2007. – С. 55-59.
5. *Міхелі С. В.* Українські університети як центри розвитку ландшафтознавства / С. В. Міхелі // Актуальні проблеми дослідження довкілля: Зб. наук. праць. – Т. 2. – Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2013. – С. 76-81.

6. Олійник Я. Б. Формування наукових географічних шкіл в Україні / Я. Б. Олійник // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия "География". Том 23 (62). – 2010. – № 3. – С. 12-18.
7. Преображенский В. С. Развитие ландшафтоведения в СССР. Итоги науки и техники. Серия "Теоретические и общие вопросы географии". Том 6 / В. С. Преображенский, В. З. Макаров. – М.: ВИНТИ, 1988. – 200 с.
8. Физико-географическое районирование Украинской ССР: Монография. – К.: Изд-во Киев. ун-та, 1968. – 684 с.
9. Швевс Г. И. Теоретические основы эрозиоведения / Г. И. Швевс. – К.: Вища школа, 1981. – 224 с.

REFERENCES

1. Zhupansky, Y. I. (1997), History of geography in Ukraine [Istoriya geografii v Ukraini], Svit, Lviv, 264 p.
2. Marinich, A. M., Pascenco, V. M., Shishchenko, P. G. Landscapes and physico-geographical regionalization (1985), [Landschafty i fiziko-geograficheskoe rayonirovaniye], Scientific thought, Kiev, 224 p.
3. Mishchenko, G. A., Fedorchenko, T. P. (1967), "Experience in landscape map for the south-western part of the USSR", Comprehensive mapping of the productive forces of the Ukrainian SSR ["Opyt sostavleniya landshaftnoy karty dlya territorii yugo-zapadnoy chasti USSR", Kompleksnoe kartografirovaniye proizvoditelnykh sil Ukrainskoy SSR], Nauk. dumka, Kiev, pp. 142-144.
4. Micheli, S. V. (2007), "Ukrainian school study of landscapes: the historical formation, theoretical and methodological foundation, the main research areas", History of Ukrainian geography and cartography ["Ukrayinski landshaftoznavchi shkoli: istoriya stanovlennya, teoretiko-metodologichniy fundament, osnovni napryami doslidzhen", Istoriya ukrayinskoyi geografii ta kartografii], Ternopil, pp. 55-59.
5. Miheli, S. V. (2013), "Ukrainian universities as centers of science of landscape", Actual problems of environmental studies ["Ukrayinski universiteti yak tsentri rozvitku landshaftoznavstva", Aktualni problemi doslidzheniya dovkillya], Sumi, pp. 76-81.
6. Oleinik, Y. B. (2010), "Formation of geographical science schools in Ukraine", Scientists note Taurian National University named Vernadsky. Series "Geography" ["Formuvannya naukovih geografichnih shkil v Ukraini", Uchenye zapiski Tavricheskogo natsionalnogo universiteta imeni V. I. Vernadskogo. Seriya "Geografiya"], Volume 23 (62), No. 3, pp. 12-18.
7. Transfiguration, V. S. (1988), Development of landscape in the USSR. Results of science and technology. Series "Theoretical and general questions of geography." Volume 6 [Razvitie landshaftovedeniya v SSSR. Itogi nauki i tehniki. Seriya "Teoreticheskie i obshchie voprosi geografii". Tom 6], Moscow, 200 p.
8. Physico-geographical regionalization of the Ukrainian SSR (1968), [Fiziko-geograficheskoe rayonirovaniye Ukrainskoy SSR], Kiev, 684 p.
9. Shvebs, G. I. (1981), Theoretical foundations of the doctrine of erosion [Teoreticheskie osnovy eroziovedeniya], Vishcha school, Kiev, 224 p.

Надійшла 20.07.2014

С. В. Михели, канд. геогр. наук, зав. кафедрою фізическої географії,
 Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова,
 ул. Пирогова, 9, Киев, 01601, Украина
 miheli1950@ukr.net

ОДЕССКИЙ ЛАНДШАФТОВЕДЧЕСКИЙ ЦЕНТР: ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ, НАПРАВЛЕНИЯ ИССЛЕДОВАНИЙ, РЕЗУЛЬТАТЫ

Резюме

В статье освещается история развития ландшафтоведения в Одесском национальном университете, который рассматривается как один из центров развития ландшафтоведения в Украине. Называются основные направления ландшафтоведческих ис-

следований центра, приводятся имена ученых, которые их проводили, и их наиболее известные работы как основной результат научной деятельности.

Ключевые слова: ландшафтоведение, ландшафтоведческие исследования, ландшафтоведческий подход, ландшафтоведческий центр, ландшафтоведческая школа.

S. V. Miheli, the candidate of geographical sciences managing chair of physical geography,
National pedagogical university of a name of M. P. Dragomanova,
Street Pirogova, 9, Kiev, 01601, Ukraine
miheli1950@ukr.net

THE ODESSA LANDSHAFTOVEDCHESKY CENTER: HISTORY OF DEVELOPMENT, DIRECTION OF RESEARCHES, RESULTS

Abstract

The geographical school of university always differed a variety of directions of researches and uncommon persons of researchers, as causes an urgency and expediency of special consideration of history of the centre. The basic methods of research had been chosen the critical analysis of information sources, a method of problem dating and personification, a comparative-historical method. The professor G. I. Tanfilev who used for the first time a method of typology of landscapes by working out of schemes of geographical division into districts of the Kherson and Odessa provinces was the founder of the Odessa centre of studying of landscapes. Geographical division into districts became the basic direction of researches for post-war generation of the Odessa geographers S. T. Belozorova, G. A. Mishchenko, G. P. Mishchenko, F. E. Petrunja, T. P. Fedorchenko. The considerable contribution to development of the Odessa centre has made A. G. Topchiev who has developed a technique of use of mathematical statistics for the analysis of morphological structure of landscapes. Blossoming of the Odessa centre of studying of landscapes has come with arrival to a science about G. I. Shvebsa landscape which has created school of thought of the constructive doctrine about a landscape. Today a science about landscapes of the Odessa University represents T. D. Borisevich, G. P. Pilipenko, O. I. Tsurkan, etc. The Odessa centre of studying of landscapes has interesting on important scientific events and not ordinary persons history. The basic directions of researches of the centre are mapping of landscapes, studying of morphology and functioning of landscapes for the purpose of soil-protective designing, research of modern landscapes as natural and economic territorial systems, etc.

Keywords: a science about landscapes, researches of landscapes, the centre of research of landscapes, school of research of landscapes.